

Inesa TOFANICA,
Emil HOROMNEA,
Mihaela CHIRIAC

Școala Doctorală de Economie și Administrare a Afacerilor,
Universitatea "Al.I.Cuza" din Iași

IFRS IN ROMANIAN BANKING SYSTEM. LIMITS AND CHALLENGES

K

eywords

IFRS

The banking system

Challenges

Abstract

In our globalized world, accounting has followed the trend and it has imposed comparability norms in order to adjust to everyday economic transactions. The International Financial Reporting Standards are a set of accounting standards developed by a non-profit organization called IASB (International Accounting Standards Board). This set of standards is applied in many countries all over the world, and Romania is one of them. The advantages of IFRS are well known and recognized, but the path of IFRS adoption is not always smooth. This paper aims to present the limits and the challenges encountered by the companies which apply IFRS in their financial reports.

JEL Classification: M41, G21

INTRODUCERE

Datorită economiei globale și piețelor globale de capital normele contabile au fost standardizate la nivel internațional. Realizarea convergenței în contabilitate presupune eliminarea diferențelor individuale între normele contabile naționale și internaționale. Astfel, va exista un set unic de standarde globale de contabilitate de înaltă calitate, care necesită informații clare similare la situații de uz general.

Băncile românești sunt în prezent pe deplin angajate în procesul de conversie la IFRS. Începând cu 1 ianuarie 2012, IFRS a înlocuit în România principiile contabile general acceptate.

APLICAREA IFRS ÎN ROMÂNIA. PARTICULARITĂȚI ÎN SISTEMUL BANCAR

Procesul de adoptare și aplicare a standardelor IAS/IFRS în România are la bază legislația Uniunii Europene referitoare la implementarea IFRS în spațiul comunitar, respectiv prevederile Regulamentului european 1606 și cele ale Consiliului privind aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate. Astfel, Ministerul Finanțelor Publice a stabilit următoarele etape privind implementarea IFRS în România:

- aplicarea IFRS în 2006 - potrivit OMFP nr. 907/2005 agenții economici care fac parte din categoria entităților de interes public definite prin lege, au întocmit opțional un set distinct de situații financiare conforme cu IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului, potrivit opțiunii acestora și dacă au capacitatea de implementare corespunzătoare (OMFP, 2005);
- aplicarea IFRS în 2007 - potrivit OMFP nr. 1121/2006, societățile comerciale ale căror valori mobiliare la data bilanțului au fost admise la tranzacționare pe o piață reglementată și care întocmesc situații financiare consolidate au avut obligația să aplice IFRS la întocmirea acestor situații; aceste societăți aveau dreptul să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale obținute prin aplicarea IFRS destinate utilizatorilor de informații, alții decât instituțiile statului; celelalte entități de interes public definite potrivit legii, puteau aplica IFRS la întocmirea situațiilor financiare individuale sau consolidate, pentru necesități proprii de informare (OMFP, 2006);
- aplicarea IFRS în 2008 - pentru societățile comerciale ale căror valori mobiliare la data bilanțului au fost admise la tranzacționare pe o piață reglementată, strategia privind aplicarea IFRS a fost cea prevăzută de CNVM. Pentru acestea, ca și pentru celelalte entități, Ministerul Finanțelor

Publice a prevăzut întocmirea de situații financiare anuale obținute prin aplicarea Reglementărilor contabile armonizate cu directivele europene, aprobate prin OMFP nr. 1752/ 2005, acestea fiind și baza la stabilirea impozitelor și taxelor, și în plus (OMFP, 2005): companiile și societățile naționale aveau obligația să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale individuale, precum și situații financiare consolidate, obținute prin aplicarea IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului; persoanele juridice care aparțin unui grup de societăți și intră în perimetrul de consolidare de către o societate-mamă care aplică IFRS trebuiau să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale individuale, obținute prin aplicarea IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului; celelalte entități de interes public, care beneficiază de împrumuturi nerambursabile sau împrumuturi garantate de stat a căror valoare depășește suma de 500.000 euro trebuiau să întocmească și un set distinct de situații financiare anuale individuale, precum și situații financiare consolidate, obținute prin aplicarea IFRS, pentru necesități proprii de informare ale utilizatorilor, alții decât instituțiile statului;

- aplicarea IFRS în 2010 - continuarea aplicării IFRS pentru întocmirea unui set distinct de situații financiare, setul de situații financiare avut în vedere la stabilirea sarcinilor fiscale fiind cel întocmit în baza reglementărilor contabile conforme cu directivele europene aprobate prin OMFP nr. 3055/2009 (OMFP, 2009). Ca urmare a recomandărilor primite de la Banca Mondială, Fondului Monetar Internațional și cerințelor băncilor, Banca Națională a emis Ordinul nr 9/2010 care prevede că IFRS vor fi aplicate pentru întocmirea situațiilor financiare individuale ale instituțiilor de credit și pentru înregistrarea tranzacțiilor începând cu 2012 (Ordin BNR, 2010). În scopul de a informa autoritățile de reglementare în cursul perioadei de tranziție, instituțiile de credit au fost obligate să pregătească un al doilea set de situații financiare individuale pentru anul 2009, 2010 și 2011 în temeiul IFRS-urilor aprobate. Ștefan și Mușat (2011) explică faptul că această soluție de compromis a fost necesară din cauza eterogenității situațiilor financiare pregătite de instituțiile de credit (unele bănci aveau experiență în raportarea în conformitate cu IFRS, de mai mulți ani, în timp ce alte bănci au trebuit să aplice IFRS pentru prima dată);
- după 1 ianuarie 2012 au fost necesare anumite reglementări suplimentare în vederea clarificării impactului noilor norme asupra indicatorilor prudențiali și calculul profitului fiscal. Banca Națională din România a emis Ordinul nr 27/2010 care conține reguli de contabilitate, în conformitate cu IFRS. Acesta include norme

referitoare la aprobarea, auditarea și completarea situațiilor financiare, planul de conturi, prescripții legate de documentele primare și registrele utilizate, precum și cerințele suplimentare de informare, dar nu prescrie un format standardizat al situațiilor financiare (Ciobanu și Luca, 2016).

LIMITELE ȘI PROVOCĂRILE APLICĂRII IFRS ÎNCEPÂND CU ANUL 2012

În detalierea aspectelor financiar-contabile pe care le implică conversia la IFRS, am ales șase arii care vor avea un impact major asupra situațiilor financiare sau a căror implementare va necesita resurse sporite:

- ajustările pentru deprecierea activelor financiare (IAS 39) reprezintă o arie în care cerințele contabile, de supraveghere și de administrare a riscurilor se intersectează; este aria cu cel mai mare impact contabil, dar și cea mai expusă judecăților de valoare și, ca atare, cea mai controversată. Dincolo de dificultatea adoptării modelului „pierderii întâmplate”, a unor parametri și concepte noi, precum probabilitatea de pierdere și provizionarea colectivă, toate fiind provocări în sine, adevărata provocare pornește din fundamentele acestei metodologii. Abordarea IFRS pune accentul pe raționamentul profesional, care este decisiv în estimarea multor factori folosiți în calculul provizionului, ceea ce conduce la o subiectivitate ridicată. Băncile trebuie să dezvolte nu doar metodologiile conforme cu principiile generale stipulate de IFRS, ci și sisteme de validare a provizionanelor (back testing, stress-testing etc.), astfel încât să reducă sau să corecteze elementul de subiectivitate. Băncile românești, deprinse cu metoda de calcul matriceală prevăzută de reglementările statutare românești, trebuie de asemenea să înțeleagă că metodologia IFRS este o metodologie vie, în permanență schimbare: pot deveni disponibile noi informații care să indice deprecierea unei părți a portofoliului sau nevoia unei segmentări suplimentare a acestuia, parametrii trebuie în permanență actualizați, iar, în același timp, ele trebuie să evalueze măsura în care realitatea istorică se mai potrivește cu contextul actual și să verifice permanent dacă nu este nevoie să își ajusteze parametrii obținuți pe baza datelor istorice, astfel încât să reflecte mai îndeaproape evoluțiile recente (Ionașcu, Ionașcu și Munteanu, 2011);
- recunoașterea și evaluarea instrumentelor financiare (IAS 39). Instrumentele financiare constituie cea mai mare parte a activelor și datoriilor băncilor, iar prevederile IFRS sunt prescriptive. Aceasta conduce adesea la probleme de implementare majore. IFRS cere ca toate instrumentele financiare să fie recunoscute inițial la

valoarea justă, care nu întotdeauna este reprezentată de prețul/ costul tranzacției. După recunoașterea inițială, acestea sunt evaluate la valoarea justă (activele deținute pentru vânzare și activele deținute la valoarea justă prin contul de profit și pierdere), cost amortizat sau cost (portofoliile de credite și creanțe și activele deținute până la maturitate). Provocarea provine atât din necesitatea determinării valorii juste, cât și din cerința privind amortizarea costurilor. Ca exemplu, în cazul unei achiziții de portofolii de credite, portofoliul achiziționat nu va fi recunoscut la valoarea la care a fost achiziționat, ci la valoarea justă reprezentată, de pildă, de valoarea prezentă a fluxurilor viitoare de numerar estimate, iar diferența dintre valoarea prezentă și valoarea plătită va reprezenta un câștig sau o pierdere ce va trebui amortizată pe durata de viață a portofoliului achiziționat. În plus, necesitatea de a determina valoarea justă nu se rezumă doar la momentul recunoașterii inițiale. Deși unele instrumente sunt evaluate la cost sau cost amortizat, chiar și pentru acestea IFRS solicită ca valoarea justă să fie prezentată în notele explicative la situațiile financiare. Astfel, băncile vor fi nevoite să determine valoarea justă pe parcursul întregii perioade de deținere pentru toate instrumentele financiare pe care le dețin;

- tratamentul contabil al titlurilor de plasament; (IAS 39) Piețele financiare în scădere vor pune probleme în special în contabilizarea titlurilor de plasament. Cadrul contabil statutar nu prevede înregistrarea plusurilor de valoare pentru titlurile de plasament și deci nici reflectarea acestora în conturile de rezerve / contul de profit și pierdere, minusurile de valoare pentru instrumentele încadrate în categoria titlurilor de plasament fiind înregistrate în contul de profit și pierdere în cadrul contabil statutar. În urma tranziției la IFRS ca bază a contabilității, atât plusurile, cât și minusurile de valoare vor fi înregistrate în capitaluri proprii - în conturile de rezervă. Provocarea nu va veni din recunoașterea plusurilor de valoare, neprevăzută în contabilitatea statutară, ci din dezvoltarea metodologiilor prin care să se determine momentul la care scăderile de valoare înregistrate în rezerve trebuie recunoscute în profit și pierdere, respectiv momentul la care scăderile de valoare îndeplinesc criteriile de "semnificativ" și "prelungit" prevăzute de IFRS pentru recunoașterea unui provizion în contul de profit și pierdere (Munteanu, Ionașcu și Ionașcu, 2011);
- recunoașterea veniturilor (IAS 18, IAS 39) - amortizarea comisioanelor de acordare folosind metoda ratei de dobândă efective. Metoda dobânzii efective este o metodă de calcul al costului amortizat al unui activ financiar (sau al unui grup de active financiare) și de alocare a profitului din dobânzi în perioada relevantă. Rata efectivă a dobânzii reprezintă rata care actualizează exact

fluxurile viitoare preconizate ale sumelor primite în numerar pe durata de viață așteptată a instrumentului financiar sau, acolo unde este cazul, pe o durată mai scurtă, valoarea contabilă netă a activului financiar. La calcularea ratei dobânzii efective, o entitate va estima fluxurile de trezorerie luând în considerare toate condițiile contractuale ale instrumentului financiar (spre exemplu, plata în avans), dar nu va lua în calcul pierderile viitoare din creditare;

- impozitul amânat (IAS 12). Prin trecerea la IFRS băncile românești vor înregistra venituri semnificative din eliberarea de provizioane, impozitarea acestora și regimul fiscal aferent ar putea avea un impact major fie asupra bilanțului, prin contul de impozit amânat, fie asupra contului de profit și pierdere sau chiar asupra ambelor (Ionașcu, Ionașcu și Munteanu, 2011).
- consolidarea entităților cu scop special (IAS 27, SIC 12). Principala provocare ridicată de consolidarea entităților cu scop special se referă la conceptul de control care este definit în IAS 27 „Situatii financiare consolidate și individuale” drept puterea de a governa politicile financiare și operaționale ale unei entități în scopul obținerii de beneficii din activitățile sale. IFRS conține instrucțiuni specifice privind aplicarea conceptului de control în cazul entităților cu scop special, întrucât numeroase dintre acestea au obiective predefinite și este astfel mai dificil de stabilit cine le controlează. O entitate cu scop special este definită drept o entitate creată pentru îndeplinirea unui obiectiv specific și bine definit (de exemplu securitizarea creanțelor). În practică, adesea este nevoie de o analiză individuală pentru a determina dacă o entitate poate fi privită drept o entitate cu scop special. Problema ridicată de astfel de entități este că adesea este nevoie de judecăți complexe pentru a determina dacă sunt îndeplinite criteriile pentru consolidarea entităților cu scop special.

CONCLUZII

Trecerea la IFRS reprezintă unul dintre cele mai importante proiecte cu care sistemul bancar românesc s-a confruntat.

IFRS nu este prescriptiv în ceea ce privește formatul Contului de Profit și Pierdere, al Bilanțului Contabil sau al altor componente ale situațiilor financiare; aduce, în schimb, cerințe de prezentare în notele explicative suplimentare cerințelor statutare.

IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” include cerințe minime privind prezentarea situațiilor financiare, incluzând conținutul și indicațiile privind structura acestora. Ca urmare, prezentarea situațiilor financiare va putea varia semnificativ de la o bancă la alta. Băncile românești au fost deja confruntate cu problema alegerii formatelor de

prezentare, iar provocarea va fi a utilizatorilor situațiilor financiare în înțelegerea unor formate diferite. În acest sens, notele la situațiile financiare vor trebui să fie foarte detaliate, iar IFRS prevede cerințe de prezentare foarte laborioase privind numeroase arii. Alte cerințe IFRS includ necesitatea prezentării de explicații și descrieri ale judecăților de valoare ale conducerii, precum și analize de senzitivitate.

Modificările IFRS solicită atenție permanentă nu doar din partea departamentelor de contabilitate, dar și a conducerii băncilor românești.

În prezent, o bună parte din IFRS sunt supuse revizuirii de către IASB, care deja a emis numeroase proiecte de expunere privind modificările vizate sau chiar a anunțat intenții clare de înlocuire a unor standarde. Multe din standardele IFRS permit adoptarea anticipată și, din acest motiv, conducerea băncii trebuie să dispună de suficient timp pentru a analiza dacă adoptarea anticipată ar putea aduce beneficii, precum simplificarea unor procese implicate în raportare și o reflectare mai fidelă a situațiilor financiare sau, în caz contrar, dacă noile standarde ar putea implica noi schimbări și costuri, ce vor trebui planificate din timp.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Journal article

- [1] Ciobanu, C. I. și Luca, F.A. (2016), „*Relationship Marketing strategies for service firms*”, SEA-Practical Application of Science Volume IV, no. 12: 503-506
- [2] Ionașcu, I., Ionașcu, M. & Munteanu, L. (2011) „*Motivatii si consecințe ale adoptării IFRS: percepții privind factorii instituționali din mediul românesc*”, Audit financiar, no. 12: 33-41
- [3] Munteanu, L., Ionașcu, M. & Ionașcu, I. (2011) „*Calitatea raportării financiare și costul capitalului: rezultate pentru mediul românesc*”, Audit financiar, no. 1: 16-20

Non-English reference

- [1] OMFP nr. 907/2005 privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu IFRS, respectiv cu Directivele Europene
- [2] OMFP nr. 1121/2006 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, M.O.602/12.07.2006
- [3] OMFP nr. 1752/2005 - Reglementările contabile conforme cu directivele europene, M.O.1080/30.11.2005
- [4] OMFP nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Directivele Europene, publicat în MO 766 și

766 bis/10.11.2009 cu aplicabilitate de la 1
ianuarie 2010

[5] The Order of the National Bank of Romania.
No 9/2010 regarding the application of the

International Financial Reporting standards as
basis of accounting for the individual financial
statements starting 2012